Uniwersytet
im. Adama Mickiewicza
w Poznaniu

Sensus
Historiae
ISSN 2082–0860
Vol. LXIV (2026/3), s. 7-14
doi : 10.14746/sh.2026.64.3.001

Codzienność kobiecych dworów w osiemnastowiecznej Rzeczypospolitej. Wprowadzenie

Daily Life of Women's Courts in the 18th-Century Polish-Lithuanian Commonwealth. Introduction

Bożena Popiołek
Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
bozena.popiolek@uken.krakow.pl
ORCID: 0000-0003-2545-5530

Historia życia codziennego w historiografii światowej należy obecnie do najprężniej rozwijającej się dziedziny badań historycznych[1]. Codzienność jest pojęciem interdyscyplinarnym, funkcjonuje wszędzie tam, gdzie pojawia się człowiek, stąd wynika zainteresowanie tym zagadnieniem przedstawicieli różnych dziedzin — historii, antropologii, socjologii, psychologii czy geografii społecznej, jednak badania nad codziennością rzadko wiążą się z kooperacją wśród badaczy[2]. Ponadto, mimo stale rozwijających się badań nad

[1] Zob. np. M. Bogucka, *Życie codzienne — spory wokół profilu badań i definicji*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej" 1996, t. 44, nr 3; R. Sulima, *Antropologia codzienności*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000; J. Kolbuszewska, *Historia codzienności i prywatności jako perspektywa badawcza w historii i historii historiografii*, [w:] *Życie prywatne Polaków w XIX wieku*, red. M. Korybut-Marciniak, M. Zbrzeźniak, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź — Olsztyn 2013; B. Mateja-Jaworska, M. Zawodna-Stephan, *Badania życia codziennego w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2019.

[2] E. Tarkowska, *Życie codzienne jako kategoria interdyscyplinarna*, [w:] *Wychowanie: pojęcia, procesy, konteksty: interdyscyplinarne ujęcie*, *t. 5, Codzienność w szkole, szkoła w codzienności*, red. M. Dudzikowa, M. Czerepaniak-Walczak, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2010, s. 76. Zob. też: W. Kędzierzawski, *Codzienność jako kategoria antropologiczna w perspektywie historii kultury*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2009; G. Borkowska, *Życie codzienne jako kategoria literacka i badawcza (rekonesans)*, [w:] *Jak badać obyczaje? Mate-*

© 2026. The Author(s). Published by Adam Mickiewicz University in Poznań, 2026. Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons license (CC BY-SA 4.0) Attribution-ShareAlike 4.0 International (https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/).

*Artykuł nadesłany: 01.07.2026; nadesłany po poprawkach: 24.10.2026; zaakceptowany: 29.10.2026.

tym zagadnieniem nadal otwartym pytaniem pozostaje to, czym jest życie codzienne, kim są jego uczestnicy, jakie elementy życia społecznego powinno się badać z punktu widzenia codzienności[3]. Niektórzy badacze zwracają uwagę, iż stosunkowo słabo reprezentowane są w badaniach nad historią społeczną kwestie mentalności, świadomości i tożsamości badanych postaci czy grup, relacji międzyludzkich i towarzyszących im emocji, możliwości twórczych czy idei, z którymi utożsamiają się poddawani analizom historycznym ludzie, podczas gdy uwaga badaczy skupia się głównie na kwestiach ekonomicznych i politycznych[4].

Zbiorowości budują swoją codzienność z powtarzalnych czynności, mozolnych jednostajnych ciągów wydarzeń przyjętych jako konieczne i niepodważalne, jak przygotowywanie posiłków, czyszczenie naczyń, pranie ubrań, karmienie zwierząt, czy odmawianie modlitw. Każda grupa ma swoją własną codzienność wypełnioną rytmem pracy, odpoczynku, upływających dni i lat, cyklem powtarzających się zdarzeń, traktowanych często jako niegodne uwagi, szare, bezcelowe, ale konieczne. Codzienność naruszają wydarzenia nadzwyczajne, które burzą jej spokojny rytm, wprowadzają niepokój, zawirowanie, emocje i oczekiwanie na nieprzewidywalne, obce doświadczenia. Szczególnym zainteresowaniem cieszy się codzienność kobiet rozpatrywana z punktu widzenia różnych epok, przy uwzględnieniu warunków ekonomicznych, społecznych, kulturowych, a także zależności politycznych[5]. Przykładem tego może być tekst Bernadetty Manyś, która pisze o trudnym doświadczaniu choroby i kobiecej cielesności, zmaganiu się z codziennymi problemami w kontekście niewielkich możliwości diagnozowania i leczenia

riały z konferencji, *zorganizowanej przez Instytut Kultury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego, Łowicz, listopad 2005*, red. M. Szpakowska, Oficyna Wydawnicza Errata, Warszawa 2007, s. 27-43; *Socjologia codzienności*, red. P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska, Wydawnictwo Znak, Kraków 2008.

[3] Z. Kloch, *Codzienność, potoczność i czas przeszły*, „Teksty Drugie" 2003, 5, s. 112-118; C. Geertz, *Opis gęsty: w poszukiwaniu interpretatywnej teorii kultury*, [w:] *idem*, *Interpretacja kultur. Wybrane eseje*, przeł. M.M. Piechaczek, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2005.

[4] P. Schöttler, *Mentalities, Ideologies, discourses: on the "third level" as a theme in social-historical research*, [w:] *The History of Everyday Life: Reconstructing Historical Experiences and Ways of Life*, [red.] A. Lüdtke, transl. by W. Templer, Princeton University Press, Princeton 1995, s. 72-115. Zob. też *Publiczne, prywatne, intymne w kulturze XVIII wieku*, red. T. Kostkiewiczowa, Wydawnictwo DiG, Warszawa 2014.

[5] *The History of Everyday Life: Reconstructing Historical Experiences and Ways of Life*, [red.] A. Lüdtke, Princeton 1995; *Kobieta i mężczyzna. Jedna przestrzeń — dwa światy*, red. B. Popiołek, A. Chłosta-Sikorska, M. Gadocha, Warszawa 2015; *Dom — codzienność i święto. Ceremonie i tradycje rodzinne*, red. B. Popiołek, A. Chłosta-Sikorska, M. Gadocha, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków 2018.

chorób w osiemnastowiecznej Rzeczypospolitej, które buduje na podstawie epistolograficznej narracji dwóch magnatek — Franciszki Urszuli z Wiśniowieckich Radziwiłłowej i Anny z Mycielskich Radziwiłłowej[6].

Codzienność istnieje zwykle w opozycji do dnia świątecznego, nadzwyczajnego, naznaczonego radosnymi rodzinnymi ceremoniami, publicznymi świętami i nadzwyczajnymi nowinami[7]. U podstaw tej zróżnicowanej społecznie codzienności istnieją te same mechanizmy — konieczność dbałości o rodzinę, zapewnienie jej spokojnego bytu z dala od niecodziennych wydarzeń jak choroba, wojna, głód, klęski żywiołowe, konflikty majątkowe i sprawy sądowe, które to problemy odnajdziemy w kilku prezentowanych tutaj tekstach. Wiele uwagi poświęca się kobiecej codzienności, jak czynią to nasi autorzy, którzy rozpatrują warunki bytowe kobiet, ich pochodzenie, zajęcia, możliwości sprawcze, strategie przetrwania, codzienne doświadczenia i szanse na ich indywidualny rozwój. Zagadnienie ustawicznego borykania się z przeciwnościami losu, problemami ekonomicznymi, samotnością i niemożnością egzekwowania swoich planów poruszył m.in. Jarosław Pietrzak, rysując wizerunek ubożejącej magnatki Lukrecji Katarzyny z Radziwiłłów Grudzińskiej i jej codziennych zmagań z ograniczeniami[8]. Z kolei Mateusz Wyżga wprowadza nas w świat „zwykłych ludzi" z ich zwyczajną codziennością naznaczoną różnymi problemami[9]. Autor skupia swoją uwagę na historii niezamożnych kobiet z kręgu szlachty, wykonujących plebejskie formy pracy, by utrzymać się przy życiu. Paweł Tyszka z kolei odwołał się do postaci siedemnastowiecznej magnatki Anny Franciszki z Gnińskich Zamoyskiej jako patronki i mecenaski ludzi pióra[10]. Jej perspektywa codzienności i ludzi ją

[6] B. Manyś, *O kobiecych słabościach w codzienności. Obraz doświadczenia dolegliwości cielesnych w korespondencji Franciszki Urszuli z Wiśniowieckich Radziwiłłowej (1705–1753) oraz Anny Ludwiki z Mycielskich Radziwiłłowej (1729–1771),* „Sensus Historiae", vol. LXIV, s. 15-34.

[7] H. Mielicka, *Antropologia świat i świętowania*, Kielce 2006; K. Kącka, *Święta i świętowanie jako sposób komunikowania o przeszłości państwa — przykład Polski*, „Przegląd Politologiczny" 2025/I, s. 27-39. Zob. też: J. Pielas, *Od codzienności do świętowania. Skarbiec, apteczka, kaplica, sala balowa, altanka w siedzibach szlachty sandomierskiej w świetle inwentarzy dóbr ziemskich z XVII i XVIII wieku*, [w:] *Dom — codzienność i święto...,* s. 126-134; P. Konieczny, *Przestrzenie codzienności. Plantacje i rezydencje wielkich plantatorów osiemnastowiecznej Wirginii*, [w:] *ibidem*, s. 135-150.

[8] J. Pietrzak, *Lukrecja Katarzyna z Radziwiłłów Grudzińska 2v. Denhoffowa — pani na Szymanowie i Golubiu w kręgu spraw rodzinnych i majątkowych*, „Sensus Historiae", vol. LXIV, s. 35-54.

[9] M. Wyżga, *Szlachcianka w dawnej Polsce jako kobieta „zwykła". Ze studiów nad przenikaniem barier społecznych,* „Sensus Historiae", vol. LXIV, s. 55-72.

[10] P. Tyszka, *Anna Franciszka z Gnińskich Zamoyska jako muza i patronka ludzi pióra,* „Sensus Historiae", vol. LXIV, s. 73-87. Por. *W kręgu patronatu kobiecego XVII–XIX wieku*, red. B. Popiołek, U. Kicińska, A. Penkała, A. Słaby, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków 2018.

otaczających, korzystających z jej hojności i wsparcia była odmienna niż postaci kobiecych przywołanych przez M. Wyżgę.

W tekście autorstwa Magdaleny Biniaś-Szkopek i Marceliny Kilińskiej trafiamy na kobiece zmagania z przemocą domową i średniowiecznym wymiarem sprawiedliwości[11]. Opresyjność środowiska domowego, przemoc małżeńska i niemożność uzyskania pełnej ochrony są zjawiskiem bardzo częstym w kobiecej codzienności niezależnie od epoki[12]. Bezkarność sprawców przemocy pozostawała nierzadka i wynikała z przyzwolenia na pewne zachowania, szczególnie te w obrębie rodziny[13]. Kwestię „kobiety przed sądem", jej możliwości sprawczych i barier, które musiała pokonywać, stały się tematem rozważań Mikołaja Tomaszewskiego, który koncentruje swoje rozważania na działaniach nieprzeciętnej osobowości, jaką była Konstancja Czapska, wojewodzina pomorska[14]. Autor dotyka różnych kwestii sądowych i majątkowych Konstancji Czapskiej, skupionej przede wszystkim na ochronie interesów swoich i swojej rodziny, poszukującej wsparcia w różnych kręgach przyjaciół i osób wpływowych. Jakże różna była jej codzienność od wspomnianych wcześniej ubogich szlachcianek, o których pisze M. Wyżga.

Z kolei Agnieszka Jakuboszczak wprowadza nas w rodzinno-towarzyski krąg Apolonii z Ponińskich Bironowej widziany oczyma Paula Bigota i jego uczniów u schyłku XVIII wieku[15]. Codzienność — w oczach dzieci — pełna

[11] M. Biniaś-Szkopek, M. Kilińska, *Kobiety w poszukiwaniu ochrony. Problem przemocy małżeńskiej w praktyce sądowej konsystorza poznańskiego (1404–1434)*, „Sensus Historiae", vol. LXIV, s. 89-101.

[12] Temat przemocy ma już bardzo bogatą literaturę w naszej historiografii. Por. B. Popiołek, *Where does the truth lie? Domestic violence in the light of court records in Poland in the first half of the 18th century*, „Theatrum Historiae", 2013, 3, s. 107-121; *eadem*, *Męska zbrodnia, kobiecy ból. Drobna przemoc w czasach saskich*, [w:] *Kobieta i mężczyzna. Jedna przestrzeń — dwa światy…*, s. 83-93; *eadem*, *Kryminalia w księgach sądowych miast Korony jako źródło do badań nad życiem rodzinnym na przełomie XVII i XVIII w.*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej", 2018, r. 66, nr 1, s. 21-32; M. Kamler, *Przemoc między szlachtą w Polsce w XVII w. — zjawisko masowe?*, „Kwartalnik Historyczny, 71, 2014, 3, s. 541-569; B. Manyś, *Codzienne niesnaski, kłótnie, awantury i bijatyki — przemoc wśród i wobec wileńskich mieszczanek w pierwszej połowie XVIII wieku. Wstęp do badań,* „Rocznik Lituanistyczny", 2019, 5, s. 193-209; *W kręgu rodziny epok dawnych. Przemoc*, red. B. Popiołek, A. Chłosta-Sikorska, M. Gadocha, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2020.

[13] M. Foucault, *Nadzorować i karać. Narodziny więzienia*, przeł. T. Komendant, Wydawnictwo Aletheia / Spacja, Warszawa 1993; J.-L. Flandrin, *Historia rodziny*, przeł. A. Kury, Oficyna Wydawnicza Volumen, Warszawa 1998, s. 147-157.

[14] M. Tomaszewski, *W sądzie i trybunale. Problemy prawne i procesy wojewodziny pomorskiej Konstancji Czapskiej,* „Sensus Historiae", vol. LXIV, s. 103-118.

[15] A. Jakuboszczak, Rien de remarquable. *Życie rodzinno-towarzyskie Apolonii z Ponińskich Bironowej i jej kręgu towarzyskiego w świetle dzienników Paula Bigot i jego uczniów z lat 1790–1793,* „Sensus Historiae", vol. LXIV, s. 119-134.

ograniczeń, obowiązków i nudy przerywanej zdarzeniami niecodziennymi — chorobą, wizytami i podróżami. Katarzyna Kuras skreśliła obraz codzienności dworu Teofili z Jabłonowskich Sapieżyny zachowany w korespondencji jej krewnych[16]. Postać ta doczekała się już interesującej biografii, aczkolwiek nie wszystkie wątki zostały w niej wyjaśnione[17]. Konstatacje K. Kuras możemy skonfrontować z ustaleniami Małgorzaty Ewy Kowalczyk, która odtwarza środowisko Teofili Sapieżyny na podstawie zapisków jej wychowanka Stanisława Mikołaja Tretera[18]. Widzimy tu ten sam krąg codziennych zdarzeń w innej optyce, nasycony subiektywizmem postrzegania piszących, pełen nieścisłości i różnic, dzięki czemu możemy zbudować własny obraz codzienności magnatki.

Badania nad codziennością wymagają stałych analiz i poszukiwań, szczególnie dnia codziennego ludzi epok dawnych, których rzeczywistość kryje się w różnych kategoriach źródeł — egodokumentach (korespondencji, pamiętnikach, relacjach, testamentach, inwentarzach i in.), aktach sądowych i majątkowych, gdyż tylko wielorakie spojrzenie na źródła i ich autorów pozwoli poznać ich codzienność.

Conflict of interest statement: The Author declares that there was no conflict of interest in this study.
Author's contribution: The Author is solely responsible for the conceptualization and preparation of the article.

Bibliografia

Biniaś-Szkopek M., M. Kilińska, *Kobiety w poszukiwaniu ochrony. Problem przemocy małżeńskiej w praktyce sądowej konsystorza poznańskiego (1404–1434),* „Sensus Historiae"...

Blinda A., *Teofila Z Jabłonowskich Sapieżyna (1742–1816). Życie prywatne i działalność publiczna*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2023.

Bogucka M., *Życie codzienne — spory wokół profilu badań i definicji,* „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej" 1996, t. 44, nr 3.

[16] K. Kuras, *Świat chorążyny koronnej Teofili z Sieniawskich Jabłonowskiej (1677–1754) w świetle korespondencji rodzinnej,* „Sensus Historiae", vol. LXIV, s. 135-147.

[17] Por. A. Blinda, *Teofila Z Jabłonowskich Sapieżyna (1742–1816). Życie prywatne i działalność publiczna*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2023.

[18] M.E. Kowalczyk, *„Rodzice moi rezolwowali się umieścić mnie u Jaśnie Oświeconej Księżnej Jejmości Sapieżyny". Młodzieńcze zapiski Stanisława Mikołaja Tretera z czasów pobytu na dworze Teofilii Strzeżysławy z Jabłonowskich Sapieżyny*, „Sensus Historiae", vol. LXIV, s. 149-161.

Borkowska G., *Życie codzienne jako kategoria literacka i badawcza (Rekonesans)*, [w:] *Jak badać obyczaje? Materiały z konferencji zorganizowanej przez Instytut Kultury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego, Łowicz, listopad 2005*, red. M. Szpakowska, Oficyna Wydawnicza Errata, Warszawa 2007.

Dom — codzienność i święto. Ceremonie i tradycje rodzinne, red. B. Popiołek, A. Chłosta-Sikorska, M. Gadocha, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków 2018.

Geertz C., *Opis gęsty: w poszukiwaniu interpretatywnej teorii kultury*, [w:] *idem*, *Interpretacja kultur. Wybrane eseje*, przeł. M.M. Piechaczek, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2005.

Foucault M., *Nadzorować i karać. Narodziny więzienia*, przeł. T. Komendant, Wydawnictwo Aletheia / Spacja, Warszawa 1993.

Flandrin J.-L., *Historia rodziny*, przeł. A. Kury, Oficyna Wydawnicza Volumen, Warszawa 1998.

Jakuboszczak A., Rien de remarquable. *Życie rodzinno-towarzyskie Apolonii z Ponińskich Bironowej i jej kręgu towarzyskiego w świetle dzienników Paula Bigot i jego uczniów z lat 1790–1793,* „Sensus Historiae"…

Kącka K., *Święta i świętowanie jako sposób komunikowania o przeszłości państwa — przykład Polski,* „Przegląd Politologiczny" 2025/I.

Kamler M., *Przemoc między szlachtą w Polsce w XVII w. — zjawisko masowe?*, „Kwartalnik Historyczny", 71, 2014, 3.

Kędzierzawski W., *Codzienność jako kategoria antropologiczna w perspektywie historii kultury*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2009.

Kloch Z., *Codzienność, potoczność i czas przeszły*, „Teksty Drugie" 2003, 5, s. 112-118.

Kobieta i mężczyzna. Jedna przestrzeń — dwa światy, red. B. Popiołek, A. Chłosta-Sikorska, M. Gadocha, Warszawa 2015.

Kolbuszewska J., *Historia codzienności i prywatności jako perspektywa badawcza w historii i historii historiografii*, [w:] *Życie prywatne Polaków w XIX wieku*, red. M. Korybut-Marciniak, M. Zbrzeźniak, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź — Olsztyn 2013.

Konieczny P., *Przestrzenie codzienności. Plantacje i rezydencje wielkich plantatorów osiemnastowiecznej Wirginii*, [w:] *Życie prywatne Polaków w XIX wieku*, red. M. Korybut-Marciniak, M. Zbrzeźniak, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź — Olsztyn 2013.

Kowalczyk M.E., *„Rodzice moi rezolwowali się umieścić mnie u Jaśnie Oświeconej Księżnej Jejmości Sapieżyny". Młodzieńcze zapiski Stanisława Mikołaja Tretera z czasów pobytu na dworze Teofilii Strzeżysławy z Jabłonowskich Sapieżyny,* „Sensus Historiae"…

Kuras K., *Świat chorążyny koronnej Teofili z Sieniawskich Jabłonowskiej (1677–1754) w świetle korespondencji rodzinnej,* „Sensus Historiae"…

Mielicka H., *Antropologia świat i świętowania*, Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, Kielce 2006.

Manyś B., *Codzienne niesnaski, kłótnie, awantury i bijatyki — przemoc wśród i wobec wileńskich mieszczanek w pierwszej połowie XVIII wieku. Wstęp do badań,* „Rocznik Lituanistyczny", 2019, 5, s. 193-209.

Manyś B., *O kobiecych słabościach w codzienności. Obraz doświadczenia dolegliwości cielesnych w korespondencji Franciszki Urszuli z Wiśniowieckich Radziwiłłowej (1705–1753) oraz Anny Ludwiki z Mycielskich Radziwiłłowej (1729–1771),* „Sensus Historiae"...

Mateja-Jaworska B., Zawodna-Stephan M., *Badania życia codziennego w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2019.

Pielas J., *Od codzienności do świętowania. Skarbiec, apteczka, kaplica, sala balowa, altanka w siedzibach szlachty sandomierskiej w świetle inwentarzy dóbr ziemskich z XVII i XVIII wieku*, [w:] *Dom — codzienność i święto. Ceremonie i tradycje rodzinne*, red. B. Popiołek, A. Chłosta-Sikorska, M. Gadocha, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków 2018, s. 126-134.

Pietrzak J., *Lukrecja Katarzyna z Radziwiłłów Grudzińska 2v. Denhoffowa — pani na Szymanowie i Golubiu w kręgu spraw rodzinnych i majątkowych,* „Sensus Historiae"...

Popiołek B., *Kryminalia w księgach sądowych miast Korony jako źródło do badań nad życiem rodzinnym na przełomie XVII i XVIII w*., „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej", 2018, r. 66, nr 1, s. 21-32.

Popiołek B., *Męska zbrodnia, kobiecy ból. Drobna przemoc w czasach saskich*, [w:] *Kobieta i mężczyzna. Jedna przestrzeń — dwa światy*, red. B. Popiołek, A. Chłosta-Sikorska, M. Gadocha, Warszawa 2015, s. 83-93.

Popiołek B., *Where does the truth lie? Domestic violence in the light of court records in Poland in the first half of the 18th century*, „Theatrum Historiae", 2013, 3, s. 107-121.

Publiczne, prywatne, intymne w kulturze XVIII wieku, red. T. Kostkiewiczowa, Wydawnictwo DiG, Warszawa 2014.

Schöttler P., *Mentalities, Ideologies, discourses: on the "third level" as a theme in social-historical research*, [w:] The History of Everyday Life: Reconstructing Historical Experiences and Ways of Life, [red.] A. Lüdtke, transl. by W. Templer, Princeton University Press, Princeton 1995.

Socjologia codzienności, red. P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska, Wydawnictwo Znak, Kraków 2008.

Sulima R., *Antropologia codzienności*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000.

Tarkowska E., *Życie codzienne jako kategoria interdyscyplinarna*, [w:] *Wychowanie: pojęcia, procesy, konteksty: interdyscyplinarne ujęcie*, *t. 5, Codzienność w szkole, szkoła w codzienności*, red. M. Dudzikowa, M. Czerepaniak-Walczak, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2010.

Tomaszewski M., *W sądzie i trybunale. Problemy prawne i procesy wojewodziny pomorskiej Konstancji Czapskiej,* „Sensus Historiae"...

The History of Everyday Life: Reconstructing Historical Experiences and Ways of Life, Ed. by Alf Lüdtke, Transl. by William Templer, Princeton 1995.

Tyszka P., *Anna Franciszka z Gnińskich Zamoyska jako muza i patronka ludzi pióra,* „Sensus Historiae"...

W kręgu patronatu kobiecego XVII–XIX wieku, red. B. Popiołek, U. Kicińska, A. Penkała, A. Słaby, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków 2018.
W kręgu rodziny epok dawnych. Przemoc, red. B. Popiołek, A. Chłosta-Sikorska, M. Gadocha, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2020.
Wyżga M., *Szlachcianka w dawnej Polsce jako kobieta „zwykła". Ze studiów nad przenikaniem barier społecznych,* „Sensus Historiae"...

Autorka:

Bożena Popiołek — prof. dr hab., historyk, kierownik Katedry Historii Nowożytnej w Instytucie Historii i Archiwistyki UKEN w Krakowie, dyrektor Centrum Badań nad Kulturą i Mentalnością Dawnej Polski. Autorka licznych publikacji poświęconych historii kultury i mentalności epoki saskiej, laureatka wielu nagród za działalność naukową i kierownik projektów naukowych. Obecnie realizuje grant finansowany przez Narodowe Centrum Nauki UMO nr 2021/41/B/HS3/00253 pt. „Kobiecy dwór szlachecki w osiemnastowiecznej Rzeczypospolitej w czasach saskich. Struktura, ludzie, kultura, funkcje".